

УДК 338

ПІДГІРНА В. С.,
ОВСІЄНКО В. В.,
ГІЖЕВСЬКА А-М. В.

Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича

ПРОБЛЕМИ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ: МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ

У даній статті розкрита сутність та головна проблематика бідності населення в Україні. Описані головні її причини та фактори. Охарактеризовано бідність як абсолютний та відносний фінансові індикатори. Зазначені методи оцінки рівня бідності. Зроблені висновки та запропоновані шляхи подолання бідності в Україні з метою покращення добробуту населення країни.

Ключові слова: економіка, бідність населення, абсолютна та відносна бідність, методи оцінки рівня бідності, соціальна бідність, диференціація.

PIDHIRNA V.,
OVCIYENKO V.,
GIZHEVSKA A.-M.

Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovich

PROBLEMS OF POVERTY IN UKRAINE: METHODS OF DETERMINATION AND DIRECTIONS OF ITS OVERCOMING

Poverty, as a global social phenomenon, exists in almost all countries of the world, and Ukraine is no exception. The problem of poverty is an extremely urgent problem and a theme of the present. Poverty is the inability due to lack of funds to maintain a lifestyle inherent in a particular society at a specific time. This means that the poor can not eat properly, pay for housing and utilities, treat and rest, learn themselves and provide payment for training for their children. The main reason for poverty is low income. The problem of poverty is so urgent that many other problems are being reduced to it. Demographics, employment, unemployment are directly related to poverty. Poverty has a direct impact on the health of the population, the level of education and culture of citizens, their upbringing, socialization and morality, it is one of the factors inhibiting the development of science. Poverty contributes to the dehumanization of human relations, the growth of crime and terrorism, and leads to a decrease in the level and quality of life. It specifically affects political relations, the implementation of state policy at all levels, and impedes the formation of civil society. The article deals with theoretical issues of the essence of poverty in Ukraine. Relevance, causes and factors of the emergence of the poor. The status of the standard of living in Ukraine and its tendency to fall, with the help of statistical data, the migratory outflow of citizens abroad is determined, and evaluation criteria and poverty development factors in Ukraine are characterized. Poverty, as absolute and relative financial indicators, is described. The said methodology for assessing the poverty level revealed the content of the state strategies for poverty reduction and elaborated proposals to reduce the rates of decline in the living standards of Ukrainians.

Key words: economy, poverty of population, absolute and relative poverty, methods of estimation of poverty level, social poverty, differentiation.

Постановка проблеми. Необхідність розкриття проблем бідності населення обумовлена зростанням чисельності бідного населення, як основного бар'єру, що перешкоджає розвитку людського капіталу.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Значним внеском в контексті подолання бідності стали праці видатних зарубіжних і вітчизняних вчених, зокрема У. Беверіджа, А. Вагнера, Л. Вальраса, Л. Ерхарда, Дж. Кейнса, Е. Ліндаля, К. Маркса, Г. Мюрдала, В. Парето, У. Петті, П. Самуельсона, А. Сміта, Е. Хансена, в яких розглядаються закони по боротьбі з бідністю, та форми вирішення цієї проблеми. Серед сучасних українських та російських науковців виділяються праці В.Л. Андрущенко, Е.В. Белокурової, О.Д. Василика, І.В. Калачової, Н.В. Кравченко, Е.М. Лібанової, В.М. Опаріна, О.С. Романюк, В.М. Федосова, С.І. Юрія. Проте проблема дослідження обумовлена тими міркуваннями, що при обмежених бюджетних можливостях ефективної допомоги бідним, проблематика їх державної підтримки шляхом адресності розподілу коштів з бюджету, потребує комплексного дослідження саме за статусом малозабезпеченості населення.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення поняття «бідності населення», дослідження основних факторів та оцінки бідності. А також знайти шляхи скорочення бідності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. З кожним роком заможних людей, дорогих авто, елітної нерухомості та вишуканої їжі, стає все більше, але бідність населення залишається актуальною проблемою сьогодення, а також глобальною проблемою людства. Світова фінансова криза спричинила необхідність для споживачів у багатьох країнах світу обмежити свої витрати, реагуючи на зниження рівня доходів і побоюючись безробіття.

Здатність держави забезпечити стабільно позитивні тенденції соціально-економічного рівня суспільства вважають запорукою успішного розвитку країни, оскільки ця здатність гарантує справедливий

ефективний розвиток, сприяє освіті громадян, стимулює прогрес і допомагає подоланню складних соціально-економічних та наукових проблем. На сучасному етапі від формування науково обґрунтованої державної політики та можливостей мінімізації бідності значною мірою залежатиме добробут суспільства. У цьому контексті Україна повинна послідовно орієнтуватися на економічну стабільність, економічний розвиток [1]. Соціально-економічні процеси формування багатокладної ринкової економіки вплинули на рівень життя населення України, що своєю чергою вимагає від держави розробки ефективних і цільових програм соціальної допомоги відповідним верствам населення, упорядкування процесів «тіньової» й несправедливої диференціації доходів населення, усвідомлення потенціалу соціальної напруги, накопиченої у суспільстві. Для розв'язання цих завдань органам влади необхідна об'єктивна всебічна наукова оцінка поширеності бідності в сучасному українському суспільстві

На сучасному етапі розвитку міжнародної економіки стратегічною метою для всіх країн світу стало проголошення сталого людського розвитку. Тому актуальним питанням сьогодні для України є подолання бідності. Якщо декілька років тому ще дискусували щодо цього питання, то сьогодні масове поширення та довготривалий характер бідності є беззаперечними та потребує негайних дій.

Бідність – це характеристика економічного становища індивіда або групи індивідів, при якому вони не можуть самі оплатити вартість благ, необхідних для життя. Бідність – нездатність підтримувати певний прийнятний рівень життя. Бідність – це стан, при якому реальні потреби людини перевищують його можливості для їх задоволення.

Сьогодні населення України в цілому бідне. Про це засвідчують найрізноманітніші показники: низька якість раціону харчування, постійний відтік громадян за межі країни, низька народжуваність, висока захворюваність і смертність, незадоволеність широких верств суспільства загальноекономічною ситуацією і своїм матеріальним становищем. Бідність так само є однією з істотних причин низької соціальної активності [2].

Набуття громадянами України права на вільне пересування відбулося одночасно із глибокими структурними трансформаціями економіки, що супроводжувалися падінням рівня життя та зростанням безробіття. Внаслідок деградації системи безплатної освіти та медицини оплата цих послуг лягла на населення. За відсутності розвинутої системи кредитування особи, які прагнули започаткувати свій бізнес, потребували стартового капіталу. Перехід до ринкової економіки створив новий споживчий попит на такі товари високої вартості як житло, автомобілі, побутову техніку та інше. Все це стимулювало трудову міграцію за кордон, яка наприкінці 1990-х рр. перетворилася на масове явище і джерело доходів для багатьох сімей.

Відповідно до даних дослідження, проведеного в рамках проекту МОМ у 2014-2015 рр., за кордоном перебувають для здійснення трудової діяльності близько 700 тис. громадян України [3]. Оцінка кількості трудових мігрантів у 2014-2015 рр. зображена на рис. 1:

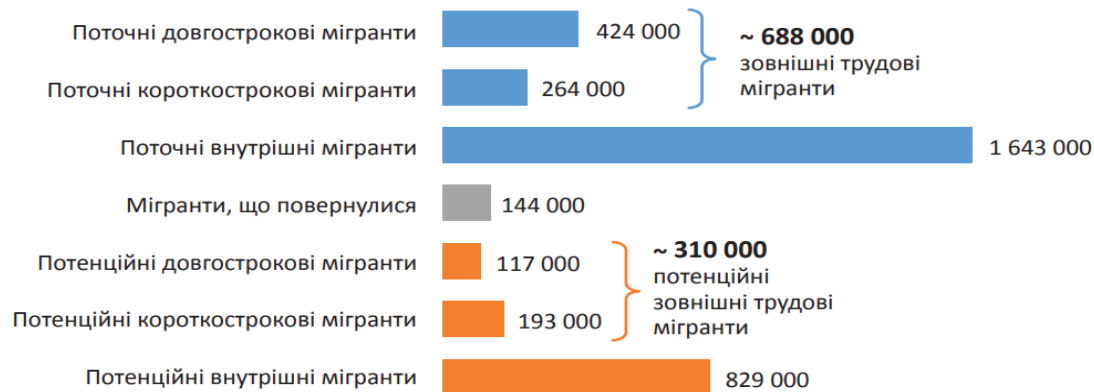


Рис. 1. Оцінка кількості українських трудових мігрантів (2014-2015 рр.)

Економічний спад, девальвація національної валюти й різке зростання внутрішніх цін, що почалися в 2014 році, призвели до помітного зниження рівня життя в країні. У доларовому еквіваленті доходи більшості українців знизилися в 2-3 рази. Ситуацію посилює і зростаючий рівень безробіття. Тільки за даними Мінсоцполітики, реальний рівень безробіття в Україні у 2017 році складає 9,5%, це близько 2 млн осіб.

Тривала криза, відсутність видимих орієнтирів її завершення та найнижчий рівень життя в порівнянні з сусідніми країнами штовхають українців за кордон на пошуки кращих умов для заробітку і самореалізації.

За даними Державної статистики України, наприкінці 2017 року обстеження щодо трудової міграції українців виявило, що у 2015-2017 роках з України мігрувало 1,3 млн осіб або 4,5% населення. З них 43% повернулися, ще 49% були тимчасовими трудовими мігрантами. Найбільше українців мігрувало до Польщі, Росії, Італії та Чехії.

За інформацією експертів Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи, кількість українських трудових мігрантів становить 2,2-2,3 млн осіб або 8% населення. У перспективі темпи еміграції можуть зрости, особливо в Польщу.

Також, одним з факторів бідності є природний рух населення. Низька якість харчування у поєднанні з недостатньо кваліфікованим медичним обслуговуванням, недоступність для широких верств населення багатьох ліків, відмова від занять спортом, психологічні та емоційні перевантаження, робота в несприятливих умовах, тощо – усе це позначається на стані здоров'я нації, що призводить до збільшення хвороб і великої смертності. Ще одна дуже важлива ознака зубожіння – низька народжуваність. В Україні сумарний коефіцієнт народжуваності знизився до рівня, який не забезпечує навіть простого відтворення поколінь, ще в 1960-х роках. Унаслідок цього змінилася віково-статеву структура населення. Зокрема, низькою стала питома вага осіб активного репродуктивного віку (16-29 років), що безпосередньо позначається нині на кількості не лише народжених, а й померлих. За даними таблиці 1, можна проаналізувати вплив народжуваності і смертності на рівень бідності населення протягом останніх 26 років.

Таблиця 1

**Вплив народжуваності і смертності на рівень бідності населення
протягом останніх 26 років**

Народжуваність і смертність (на 1000 осіб наявного населення)						
	Україна					
	Міські поселення та сільська місцевість		міські поселення		сільська місцевість	
	народжуваність	смертність	народжуваність	смертність	народжуваність	смертність
1990	12,6	12,1	12,7	10,2	12,7	16,1
1991	12,1	12,9	11,9	10,8	12,6	17,2
1992	11,4	13,4	11,0	11,4	12,5	17,6
1993	10,7	14,2	10,1	12,2	12,0	18,5
1994	10,0	14,7	9,3	12,8	11,6	18,8
1995	9,6	15,4	8,8	13,6	11,1	19,1
1996	9,2	15,2	8,4	13,3	10,7	19,2
1997	8,7	14,9	8,0	13,0	10,2	18,9
1998	8,4	14,4	7,6	12,6	9,9	18,1
1999	7,8	14,9	7,1	13,1	9,3	18,5
2000	7,8	15,4	7,2	13,8	9,2	18,8
2001	7,7	15,3	7,2	13,8	8,7	18,6
2002	8,1	15,7	7,7	14,0	9,0	19,1
2003	8,5	16,0	8,3	14,3	9,1	19,6
2004	9,0	16,0	8,9	14,4	9,3	19,6
2005	9,0	16,6	8,9	14,8	9,4	20,5
2006	9,8	16,2	9,6	14,5	10,3	19,8
2007	10,2	16,4	9,9	14,7	10,7	20,1
2008	11,0	16,3	10,8	14,6	11,6	19,9
2009	11,1	15,3	10,8	13,7	11,9	18,9
2010	10,8	15,2	10,4	13,7	11,9	18,6
2011	11,0	14,5	10,5	13,1	12,1	17,7
2012	11,4	14,5	10,9	13,1	12,6	17,7
2013	11,1	14,6	10,5	13,2	12,3	17,7
2014	10,8	14,7	10,2	13,2	12,2	18,1
2015	10,7	14,9	10,4	13,2	11,3	18,0
2016	10,3	14,7	10,0	13,2	10,8	17,6

Народжуваність і смертність населення України: 1990–2016 рр.

Прим: дані взято з сайту [<http://www.ukrstat.gov.ua/>].

Україна входить до найбіднішої категорії країн, з рівнем добробуту громадян нижчим 5000 доларів. Станом на 2016 рік в Україні показник добробуту у 3,3 рази менший ніж у Венесуелі, у 2,5 ніж у Молдові, в 19,6 разів ніж у Польщі і у 31,8 разів ніж в Естонії. У порівнянні з країнами з найбільшими показниками падіння добробуту у відсотках, рівень добробуту в Україні нижчий, ніж в Аргентині в 12,7 разів, у Росії – у 8,2 разів, в Єгипті – в 5 разів, у Мексиці – в 16,8 разів, у Великобританії – в 230 разів.

Проаналізувавши вищевикладене, можна дійти висновку, що бідність в Україні є однією із найістотніших чинників, який постійно ініціює зростання соціальної напруги в суспільстві й сприяє соціальному регресу.

1. Сукупні статки населення світу зросли протягом останнього року на 3,5 трлн. \$ (1,4%), середній показник добробуту на одну людину складає 52,8 тис. \$, що в 44 рази перевищує середній показник рівня добробуту в Україні.

2. Чергове зниження рівня добробуту громадян України зумовлене, значною мірою, падінням курсу гривні. Девальвація гривні за 2015–2016рр. призвела до зменшення вартості ринкової капіталізації економіки України на 96,8%. Це найгірший показник серед всіх країн світу за даними МВФ. Передостаннє місце займає країна з показником у 34,5%, тобто розрив у три рази між останнім і передостаннім місцем за рівнем падіння капіталізації.

Таблиця 2

Негативна та спадна динаміка добробуту в Україні за останні 9 років

Країна \ Рік	2007	2010	2013	2016
Україна	6080	2955	3595	1254
Росія	23575	23747	20121	10344
Молдова	3560	2871	3874	3212
Польща	24992	26019	30849	24584
Болівія	3222	3286	4759	5542
Естонія	40927	32798	43188	39984
Чилі	40603	43615	49969	46543
Швейцарія	384037	417170	586785	561854

Динаміка рівня добробуту: 2007–2016 рр. в у.о.

3. В Україні 58% бідних громадян, що на думку міжнародних експертів, означає зростання ймовірності масових протестів, ризик яких, згідно з висновками дослідження, зростає при кількості «бідних» громадян понад 50% мешканців країни. Бідні люди частіше стають об'єктами впливу та маніпуляцій з боку екстремістів, та, з рештою, є найбільш постраждалими через протиправну діяльність.

4. Україна займає 107 місце за рівнем процвітання The Legatum Prosperity Index. Найгірші показники зафіксовано у сферах:

- ефективність Уряду;
- демократія і верховенство права;
- рівень безпеки;
- соціальна сфера.

Кращим є показник рівня освіти. Але припинення фінансування науки та технологічних інновацій, відсутність дієвої реформи системи освіти можуть знизити ці показники у майбутньому році.

5. Бюджет на 2018 рік несе загрози інфляції та посилення тиску на підприємництво в країні, зменшення кількості робочих місць, зниження реальних доходів пенсіонерів та більшості громадян [4].

Для оцінки бідності застосовуються такі критерії:

- межа бідності, визначена за відносним критерієм 75% медіанного рівня середньодушових еквівалентних сукупних витрат;
- межа крайньої бідності, визначена за відносним критерієм 60% медіанного рівня середньодушових еквівалентних сукупних витрат та адаптована до критерію Європейського Союзу;
- межа абсолютної бідності, визначена за критерієм прожиткового мінімуму;
- межа абсолютної бідності, визначена за критерієм вартості добового споживання на рівні 5 доларів США відповідно до паритету купівельної спроможності з метою порівняння її з міжнародними показниками.

Для проведення оцінки бідності за зазначеними критеріями передбачається використання даних комплексного вибіркового обстеження умов життя домогосподарств; розроблення методики комплексної оцінки бідності на національному та регіональному рівні; розроблення та здійснення заходів, спрямованих на підвищення надійності показників бідності на регіональному рівні [5].

Виконання програм спрямованих на подолання бідності сприятиме збільшенню доходів громадян, зниженню рівня бідності насамперед серед працюючих громадян та сімей з дітьми, зменшенню розриву між показниками бідності у місті та сільській місцевості, розв'язанню соціальних проблем і підвищенню рівня життя населення.

Проте й загальний економічний ріст автоматично не призведе до зниження рівня бідності, що підтверджується результатами попередніх років економічного зростання української економіки і невідповідної цьому зростанню динаміки основних показників бідності. Як показує досвід інших країн, нікому не вдається вирішити проблему бідності без адекватних заходів і реформ в області відносин розподілу, без обґрунтованої політики у соціально-трудовій сфері.

Вирішення проблеми бідності в Україні потребує розробки системи комплексних науково-обґрунтованих заходів, які повинні враховувати профіль, специфіку та особливості формування та поширення бідності, причини її виникнення.

Від тактики виживання необхідно переходити до стратегії розвитку, від боротьби з бідністю – до зростання середнього класу. Головний спосіб боротьби з бідністю – це підвищення рівня життя, це надання громадянам можливості гідно працювати, підвищувати свій рівень добробуту.

У світі вдосталь ресурсів для того, щоб прискорити темпи прогресу в сфері людського розвитку для всіх і активувати діяльність, спрямовану на ліквідацію різноманітних форм бідності. Державна політика регулювання доходів населення може здійснюватися в двох основних напрямках. Перший – обмеження доходів найбільш високодохідних груп населення шляхом прогресивних систем оподаткування доходів, підвищення цін на предмети розкоші, тощо. Другий – підтримка бідних сімей і усунення причин бідності. Саме цей напрямок, зокрема концепція боротьби з бідністю, є принципом діяльності міжнародних організацій, якими були визначені конкретні цілі в боротьбі з бідністю [6].

В основі стратегії подолання бідності повинно бути визнання того, що цієї мети не можна досягти виключно шляхом підтримки знедолених. Необхідний комплексний підхід, зорієнтований як на бідні, так і на відносно забезпечені верстви суспільства. Зусилля держави щодо підвищення рівня життя всіх верств населення незалежно від їх фінансового становища мають спиратися на забезпечення стабільного економічного зростання, забезпечення всебічного розвитку і максимально повне використання трудового потенціалу країни, поліпшення ситуації на ринку праці.

Бідність можна розглядати як абсолютний, або відносний фінансовий індикатор. Для визначення критерію абсолютної бідності потрібно з'ясувати мінімальний рівень доходів, необхідний для підтримки життя, наприклад оцінити мінімальні потреби в їжі та можливості її придбання за найнижчою ціною. Проте об'єктивна бідність визначається не тільки за прийнятими критеріями доходу, але і доступу до тих чи інших матеріальних та духовних благ, що відповідає прийнятим в країні стандартам.

Бідність як відносний індикатор визначають, порівнюючи різноманітні групи населення. Навіть якщо індивід має такий дохід, який перевищує необхідний для підтримки життя рівень доходу, але нижчий, ніж доходи інших членів суспільства, то його можна розглядати як бідного.

Іншим контекстом бідності є бідність внаслідок нестачі коштів. Отже, будучи фінансовою проблемою, бідність означає низький рівень номінальних і реальних доходів та споживання, який унеможлиблює досягнення забезпечення життєвими благами за національними стандартами. Сукупні доходи суспільства в цілому у кожного з його членів справедливо оцінюються як показники економічного добробуту, адже отримувані доходи складають базу певного рівня життя, однак єдиного критерію бідності для всіх країн не існує. Рівні життя громадян різних країн, показники їх економічного добробуту порівнюють з використанням паритету купівельної спроможності, який виражає величину купівельної спроможності грошової одиниці однієї країни, виражену в грошових одиницях інших країн. Дана концепція сприяє визначенню у даному суспільстві співвідношення багатих і бідних прошарків [7].

Головною ознакою української бідності є те, що в нашій країні існує проблема бідності серед працюючих. Зайняті мають стабільне джерело доходу, але при цьому не мають можливості вести повноцінний спосіб життя.

На даний момент в світі існують різні методи оцінки рівня бідності. Одним з найбільш часто вживаних є стандарт ООН, суть якого полягає в наступному. Якщо людина витрачає на проживання і продукти менше 5 доларів на день, тобто близько 150 доларів на місяць, враховуючи не тільки харчування, але і витрати на комунальні платежі, проїзд та інші, то він живе за межею бідності. Подібний метод можна заслужено критикувати, оскільки доларовий еквівалент вартості певного набору товарів в різних країнах істотно різняться, та до того ж загальноприйняті в різних країнах набори товарів і послуг теж різні, але все ж таки підхід, хоча він приблизний, є простим, наочним і дає відносно адекватні результати [8].

Отже, якщо використовувати методологію ООН, то порогом бідності в Україні слід вважати 4050 гривень на місяць, тобто 150 доларів, якщо рахувати за курсом 27 гривень за долар, які закладені в бюджеті як середньорічний курс. Всі, хто має доходи нижче за цю межу, є бідними за критеріями ООН.

Очевидно, що за цими критеріями Україна – країна тотальної бідності.

Також, діюча законодавча система не має чіткого визначення щодо вимірювання бідності та встановлення права на цільову соціальну допомогу. Наявність бідності в Україні і досі офіційно не визнається, а згідно з законом «Про межу малозабезпеченості», визначається межа «середньодушового сукупного доходу, який забезпечує непрацездатному громадянину споживання товарів і послуг на мінімальному рівні, встановленому законодавством». В законах та нормативних актах України при визначенні бідності згадуються чотири найважливіші терміни: прожитковий мінімум, межа малозабезпеченості, мінімальний споживчий бюджет та межа бідності, але в основі їх визначення покладені різні, не пов'язані між собою, нормативи.

Проблема адаптації суспільства до ринкових реформ в умовах перехідного періоду викликає необхідність зміни традиційної системи соціального захисту. Формування державної стратегії подолання бідності неможливо відокремлювати від загальної системи соціального реформування [9].

Тому як ніколи актуальною стає завдання розробки комплексного підходу до рішення проблеми бідності й визначення конкретних кроків соціально-економічної політики, направленої на подолання цього негативного явища.

Державна соціальна політика, орієнтована на підвищення рівня життя всіх верств населення (незалежно від майнового положення), повинна бути загострена такими завданнями стабільного економічного розвитку, як забезпечення реального зростання виробництва, поліпшення ситуації на національному ринку роботи, зменшення інфляційних процесів, ефективного використання бюджетних коштів й засобів спеціальних позабюджетних фондів. Саме ефективний економічний розвиток на макrorівні закладає фундамент соціального розвитку країни й зрештою визначає рівень добробуту її населення.

Необхідно подолати негативну тенденцію соціальної поляризації суспільства, забезпечити зниження економічної нерівності, формування численного середнього класу, який стане гарантом стабільності. Економічне зростання створює необхідне підґрунтя для зниження безробіття (в т. ч. приховане) та підвищення доходів від трудової діяльності. Поряд з реформуванням системи оплати праці необхідно забезпечити зниження економічної нерівності шляхом запровадження гнучкої податкової політики, раціоналізації соціальних трансфертів, стимулювання малого й середнього бізнесу, захисту прав дрібних акціонерів, легалізацію тіньової діяльності і незареєстрованих доходів. Внаслідок цього не тільки зросте рівень життя основної маси населення, а й зменшаться масштаби, рівень та глибина бідності. Звільнити людину від бідності й нереалізованості можна лише шляхом підвищення рівня самозайнятості населення, без чого неможливе існування середнього класу, який є основою суспільного добробуту й сталого розвитку. Тому владі потрібно об'єднатися для того, щоб боротися з кризою і з бідністю.

З урахуванням специфіки процесів, із трансформацією вітчизняної економіки, необхідним також представляється вживання першочергових заходів в напрямках:

- скорочення майнової нерівності шляхом проведення гнучкої податкової політики;
- стимулювання розвитку малого й середнього бізнесу;
- упровадження системи раціональних соціальних трансфертів;
- легалізація тіньової економіки й незареєстрованих доходів.

Пропозиції щодо формування державної стратегії подолання бідності.

1. Переорієнтувати соціальну політику на переважно активні та реабілітаційні заходи, тобто, встановити реальну, науково обґрунтовану межу бідності і повністю компенсувати втрачені з різних причин доходи до встановленої межі бідності тільки непрацездатним групам населення, а працездатним - доплачувати лише частину від суми дефіциту доходу, стимулюючи активізацію власних зусиль працездатного населення.

2. Розмір мінімальної заробітної плати, мінімальної пенсії та всіх видів допомоги повинен відповідати рівню прожиткового мінімуму протягом всього перехідного періоду.

3. Основу соціального законодавства має складати система взаємопов'язаних соціальних нормативів, базовими з яких є: фізіологічний мінімум, прожитковий мінімум, соціальний мінімум. При цьому решта соціальних нормативів має бути похідними з базових.

4. Для забезпечення ефективності системи соціального захисту необхідно ввести принцип адресності при наданні всіх видів допомоги з обов'язковою перевіркою реального рівня життя.

5. З метою спрощення процедури надання всіх видів допомоги, фінансового контролю та підвищення якості надання адресних видів допомоги необхідно об'єднати всю інформацію щодо формування та використання фондів, місцевих бюджетів, персонального обліку громадян, базу даних податкових інспекцій в єдину інформаційну систему.

6. Звільнити цільові Фонди від невластивих їм виплат.

Таким чином, запропоноване вдосконалення існуючого законодавства повинно поліпшити становище найбільш незахищених його верств. Але загрозливі масштаби бідності та виникнення явища застійної бідності вимагає від держави першочергових дій, направлених на поліпшення становища зубожілих верств. В зв'язку з цим виникає необхідність прийняття спеціальної державної програми, мета якої полягає в покращенні становища бідних верств населення шляхом поступового підвищення їх доходів до межі бідності, ліквідації негативних соціальних наслідків, пом'якшення соціально-психологічної напруги у суспільстві.

Висновки. З урахуванням вищевикладеного матеріалу, можна зробити такі висновки. Особливістю прояву проблеми бідності в Україні є той факт, що не лише перебування у складі соціально уразливих груп населення (сім'ї із дітьми, пенсіонери, інваліди), але й навіть зайнятість не гарантує від попадання в групу бідних. Саме тому необхідною умовою подолання бідності стає надання працездатному населенню країни можливостей для самостійного вирішення проблем працевлаштування. Досягнення цієї мети сприятиме збалансованості попиту й пропозиції на ринку праці, а також запобіганню різкому збільшенню рівня безробіття унаслідок структурних перетворень в економіці. Однією із таких можливостей є створення нових ефективних робочих місць на базі розвитку малого й середнього бізнесу.

Не менш важливим представляється також створення умов для зростання доходів, одержуваних від трудової діяльності. При розробці відповідних заходів політики доходів й зайнятості слід врахувати, що збільшення реальних трудових доходів населення може бути наслідком, по-перше, стабілізації макроекономічної динаміки, що забезпечує зростання реальної заробітної платні; по-друге, встановлення економічно й соціально обґрунтованих рівнів мінімальної заробітної платні із поетапним наближенням її

розміру до рівня прожиткового мінімуму; по-третє, забезпечення оптимальної межі професійної й міжгалузєвої диференціації заробітної плати всіх категорій працюючих.

Ще однією необхідною умовою для подолання бідності в Україні є реформування системи соціального захисту, направлене на посилення її адресності й регулювання величини гарантованого мінімального прибутку. Як свідчить світова практика, ефективними заходами реформаторської політики в даному напрямку може стати розвиток нових соціальних технологій, котрі торкаються підтримки потребуючих (малозабезпечених) сімей, надання безкоштовних послуг охорони здоров'я й освіти, а також послуг соціальної реабілітації.

Література

1. «Комплексна програма забезпечення реалізації стратегії по додання бідності», затверджена постановою КМУ від 21.12.2001 р. № 1712, та «Стратегія подолання бідності», затверджена Указом Президента України від 15.08.2001 р. № 637/

2. Анциферова Н. А. Проблема бідності в Україні [Електронний ресурс]. / Н. А. Анциферова // Режим доступу. http://www.rusnauka.com/1_KAND_2010/Biologia/8_57307.doc.htm

3. Міграція як чинник розвитку в Україні. – К.:МОН, 2016. http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf

4. Український Інститут Дослідження Екстремізму «Бідність – головна загроза безпеці громадян у 2017 р.» [Електронний ресурс]. / Український Інститут Дослідження Екстремізму // Режим доступу. <http://uire.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/bidnist.pdf>

5. Вербицька Г.Л. Проблеми бідності та рівня життя населення України / Г.Л. Вербицька // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2010. – № 682. – С. 252-258.

6. Дем'янчук І.А. Бідність як стійка уразливість людського розвитку / Дем'янчук І.А. // Економічний простір. – № 95 – 2015. – С. 82 – 91.

7. Близнюк В. Проблеми управління ринком праці і зайнятості населення в контексті соціальної політики Європейського Союзу / В. Близнюк, В. Покришук // Україна: аспекти праці. – 2002. – № 7. – С. 3-6.

8. Черенько Л.М. Оцінка масштабів та рівня бідності населення України. – Київ: РВПС України НАНУ – 2000. – 75 с.

9. Хомяк М.Я. Бідність в Україні у показниках соціальної статистики / М.Я. Хомяк // Методологія соціологічних досліджень. – 2013. – 2(3). – С. 70-76.

References

1. «Kompleksna prohrama zabezpechennia realizatsii stratehii podolannia bidnosti», zatverdzhena postanovoiu KМУ vid 21.12.2001 r. № 1712, ta «Stratehiiia podolannia bidnosti», zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 15.08.2001 r. № 637.

2. Antsyferova N. A. Problema bidnosti v Ukraini [Elektronnyi resurs]. / N. A. Antsyferova // Rezhym dostupu. http://www.rusnauka.com/1_KAND_2010/Biologia/8_57307.doc.htm

3. Migrantsiia yak chynnyk rozvytku v Ukraini. – K.: MOM, 2016. http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf

4. Ukrainyskyi Instytut Doslidzhennia Ekstremizmu «Bidnist – holovna zahroza bezpetsi hromadian u 2017 r.» [Elektronnyi resurs]. / Ukrainyskyi Instytut Doslidzhennia Ekstremizmu // Rezhym dostupu. <http://uire.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/bidnist.pdf>

5. Verbytska H.L. Problemy bidnosti ta rivnia zhyttia naselennia Ukrainy / H.L. Verbytska // Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha». Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku. – 2010. – № 682. – S. 252-258.

6. Demianchuk I.A. Bidnist yak stiika urazlyvist liudskoho rozvytku / Demianchuk I.A. // Ekonomichnyi prostir. – № 95 – 2015. – S. 82 – 91.

7. Blyzniuk V. Problemy upravlinnia rynkom pratsi i zainiatosti naselennia v konteksti sotsialnoi polityky Yevropeiskoho Soiuzu / V. Blyzniuk, V. Pokryshchuk // Ukraina: aspekty pratsi. – 2002. – № 7. – S. 3-6.

8. Cherenko L.M. Otsinka masshtabiv ta rivnia bidnosti naselennia Ukrainy. – Kyiv: RVPS Ukrainy NANU – 2000. – 75 s.

9. Khomiak M.Ia. Bidnist v Ukraini u pokaznykakh sotsialnoi statystyky / M.Ia. Khomiak // Metodolohiia sotsiolohichnykh doslidzhen. – 2013. – 2(3). – S. 70-76.

Рецензія/Peer review : 05.05.2018

Надрукована/Printed : 01.06.2018

Рецензент: к. е. н., доц. Кифяк В. І.